

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

NORGE – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2020

I. SAMMANFATTNING

Norge är en rättsstat och en parlamentarisk demokrati med starka och oberoende institutioner. Respekt för de mänskliga rättigheterna garanteras i lagstiftningen och är god. Norge rankas högst i världen i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling 2020.

Ansvaret för att de mänskliga rättigheterna inte kränks vilar på regeringen, parlamentet (Stortinget) och den offentliga förvaltningen. Även civila samhället och media, spelar en betydelsefull roll i att skydda och främja de mänskliga rättigheterna.

Yttrandefriheten har en mycket stark ställning. Det pågår samtidigt en diskussion i det offentliga samtalet om gränsdragningen mellan yttrandefrihet och hatiska uttalanden och hot på internet som har ökat i omfattning. En utredning pågår för att stärka yttrandefriheten och ska föreläggas Kulturdepartementet under 2021.

Norge har tillsammans med de övriga nordiska länderna placerats i den grupp som ”endast sporadiskt” bryter mot fackliga rättigheter enligt Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) *Global Rights Index* över fackliga rättigheter.

Enligt jämställdhets- och diskrimineringslagen är det förbjudet att diskriminera och trakassera personer på grund av bland annat kön, könsidentitet, könsuttryck, etnicitet, religion, livssyn och sexuell läggning.

Samtidigt utsätts hbtqi-personer för hot och våldsbrott i större utsträckning än resten av befolkningen.

Jämställdhet i det norska samhället garanteras i lagstiftningen. År 2019 rankade *World Economic Forum* Norge som världens näst mest jämställda land. Samtidigt är mäns löner fortsatt högre än kvinnors i samtliga sektorer. Våld och sexuella övergrepp mot kvinnor är ett problem i samhället.

Norge har ett ordnat mottagarsystem för asylsökande och en fungerande asylprocedur, men utmaningar finns vad gäller hantering av asylsökande, framförallt ensamkommande barn.

Regeringen har under 2020 infört olika typer av restriktioner i syfte att minska smittspridningen av covid-19, som bland annat påverkat mötes- och demonstrationsfriheten samt rörelsefriheten. I *Norges institusjon for menneskerettigheters* rapport från 2020 om hur mänskliga rättigheter har efterlevts under året framhålls att plikten att garantera liv och hälsa för befolkningen vägt tungt och har ansetts vara en giltig anledning till att bland annat inskränka befolkningens rörelsefrihet.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

De mänskliga rättigheterna är garanterade i grundlagen och övrig lagstiftning. Respekten för lagarna är god. Polis, åklagare, domstolar och olika tillsynsorgan är oberoende, självständiga och verkar effektivt i förhållande till den verkställande makten och andra delar av statsapparaten. Civilsamhället och fria massmedier fyller en roll i att granska maktutövningen och ställa beslutsfattare till svars. På *World Justice Project Rule of Law Index* 2020 rankas Norge på en andra plats.

Domstolsväsendet är uppbyggt kring allmänna domstolar och några specialdomstolar såsom *Jordskifteretterne* och *Arbeidsretten*. I varje kommun finns ett *Forliksråd* som medlar i till exempel köptvister, ersättningskrav och skuldfrågor. Rättsliga avgöranden verkställs av myndigheterna.

Regeringen utnämner domare och andra ämbetsmän. Grundlagen reglerar bland annat hur ämbetsmän kan skiljas från sin tjänst. Det finns inga uppgifter om att ämbetsmän skiljs från sina ämbeten eller ärenden på godtyckliga grunder. I enlighet med grundlagen har ordinarie domare ett

särskilt skydd. De är i princip oavsättliga och kan inte sägas upp eller förflyttas mot sin vilja.

Myndigheterna fattar beslut med stöd i lagen. Deras beslut kan överklagas.

Norge rankas som ett av de minst korrumperade länderna i världen. På *Transparency Internationals* index över upplevd korruption i världen hamnar Norge 2020 på en sjunde plats. Polisen handlägger brottsmisstankar om mutor och korruption. Norge har en nationell handlingsplan för uppföljning av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som bland annat omfattar korruption.

I Norge finns det ombudsmannainstitutioner som allmänheten kan vända sig till. *Sivilombudsmannen* är den enda instans som tar emot klagomål mot den offentliga förvaltningen. *Sivilombudsmannen* utfärdar härtill, i likhet med *Barneombudet* och *Likestillings- og diskrimineringsombudet*, anmärkningar i frågor som rör mänskliga rättigheter inom sina respektive ansvarsområden. De ger även råd och vägledning. Personer som anser sig ha blivit diskriminerade kan vända sig till diskrimineringsnämnden.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten och tillgången till rättslig prövning är god. Domstolarna är självständiga i förhållande till Stortinget, regeringen och andra myndigheter. Domstolsförhandlingarna är i regel offentliga och muntliga. I rättegångar vid brottmål tjänstgör både nämndemän (politiskt valda representanter för befolkningen som utses av kommunfullmäktige) och ordinarie domare. Sedan 1 januari 2018 är juryordningen avskaffad.

Den tilltalade anses vara oskyldig tills motsatsen bevisats, har rätt att föra motbevisning och kan överklaga till högre instans. Den som saknar ekonomisk möjlighet att tillvarata sin rätt kan i vissa fall få rättshjälp och det finns en rätt till offentligt biträde. Enskilda personer och organisationer har möjlighet att klaga till Europadomstolen.

Handläggningstiderna i domstolarna har ökat under senare år. Riksrevisionen rapporterade i oktober 2019 att flera av landets tings- och hovrätter inte uppnår Stortingets mål för genomsnittlig handläggningstid. Stortinget godkände i december 2020 en så kallad domstolsreform där bland annat handläggningstiderna utgör en del fråga.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Rättssystemet är väl utvecklat och straffrihet anses inte förekomma. Regeringen får enligt grundlagen genom nåd befria någon från en brottspåföljd eller mildra påföljden. När statens företrädare brustit i sin tjänsteutövning utkrävs ansvar genom antingen disciplinära påföljder eller åtal om tjänstefel.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Norge är en konstitutionell monarki med kung Harald V som statschef. Det politiska systemet bygger på en parlamentarisk demokrati med fria och hemliga val. Val till Stortinget och kommunerna hålls vart fjärde år. Valsystemet är proportionerligt. I september 2017 och september 2019 ägde det senaste stortingsvalet respektive kommunalvalet rum. Det finns inga uppgifter om valfusk och utfallet respekterades.

Stortinget är ett enkammarparlament som inte kan upplösas under valperioden. Det råder politisk pluralism med flerpartisystem och det finns en fungerande opposition. Stortinget kontrollerar hur regeringen bedriver sitt arbete. Regeringen har informationsplikt gentemot Stortinget. En grundlagsändring kräver två tredjedelars majoritet i Stortinget.

I Norge finns även ett Sameting, som inrättades 1989, och som är ett folkvalt parlament för samer. Val hålls vart fjärde år. Sametinget ska stärka samernas politiska ställning, främja deras intressen i Norge och garantera skyddet för deras språk och kulturella rättigheter.

I Norge finns överlag mycket goda möjligheter att delta i det offentliga livet, att representeras genom fritt valda företrädare samt att rösta och stå valbar i allmänna val. Alla som har rösträtt och är norska medborgare kan bli invalda i Stortinget. Valdeltagandet vid stortingsvalet år 2017 var 78 procent. Av kvinnorna gick drygt 80 procent till valurnorna jämfört med cirka 77 procent av männen. Drygt 40 procent av ledamöterna i Stortinget och Sametinget är kvinnor.

Regeringen leds för andra gången i Norges historia av en kvinnlig statsminister, Erna Solberg. Andelen kvinnliga ministrar i regeringen uppgår till knappt fyrtio procent kvinnor, 8 av 21, inklusive statsministern.

Det civila samhällets utrymme

Norge har en lång tradition av ett rikt och aktivt föreningsliv. Organisationerna kan verka fritt i samhället. Människorättsförsvare kan agera utan inskränkningar samt kritisera politiska beslut och myndighetsutövning.

Civilsamhällets organisationer har spelat en betydelsefull roll i utvecklingen av demokratin. Det finns ett så kallat register för frivillig verksamhet, men föreningar har ingen skyldighet att registrera sig. Registret förs av *Bronnøysundregistrene* och föreningar som registrerar sig kan bland annat ansöka om momscompensation för inköp av varor och tjänster.

Möjligheterna för civilsamhällets organisationer att ha dialog med regeringen är utmärkta. Organisationerna används regelbundet som remissinstanser av regeringen i frågor som rör mänskliga rättigheter.

Norge har en nationell institution för mänskliga rättigheter, *Norges institusjon for menneskerettigheter*, som är oberoende och självständig. I juni 2017 tilldelades organisationen A-status av *Global Alliance of National Human Rights Institutions*. Statusen innebär bland annat att institutionen har rätt att vara med och tala på vissa möten och processer gällande mänskliga rättigheter i FN. Institutionens uppdrag är bland annat att övervaka och rapportera om situationen för de mänskliga rättigheterna i Norge, inklusive att lägga fram rekommendationer i syfte att Norge bättre ska uppfylla sina förpliktelser. Därtill ger institutionen råd till Stortinget, regeringen, Sametinget och andra statliga och privata aktörer. Inom uppdraget ryms också uppgiften att informera om mänskliga rättigheter, inklusive vägleda enskilda personer om nationella och internationella möjligheter att klaga. Organisationen prövar inte enskilda klagomål. Styrelsen utses av Stortinget.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Rätten till liv är förankrad i norsk grundlag.

Både nationella och internationella övervakningsmekanismer har uppmärksammat att kvinnor på norska anstalter är en särskilt sårbar grupp. Kriminalvården har en strategi för perioden 2017–2020, som inkluderar

åtgärder som ska tillförsäkra att kvinnor och män erbjuds en likvärdig kriminalvård.

Norge är både ett transit- och destinationsland för människohandel. Sedan förbudet mot människohandel trädde i kraft 2003 har flera åtal lett till fällande domar. Majoriteten av offren för människohandel är kvinnor över 18 år vilka framförallt utnyttjas för prostitution. Samtliga polisdistrikt har en särskild grupp som arbetar mot människohandel. Efter att *Likestillings- og diskrimineringsombudet* och FN:s kommitté för avskaffande all slags diskriminering mot kvinnor (CEDAW-kommittén) uppmanade Norge att införa ett nationellt system i syfte att identifiera och följa upp stödet till offer för människohandel, har regeringen inrättat *Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel* (KOM) som är organiserat under *Politidirektoratet*.

Dödsstraff

Dödsstraff för civila brott avskaffades 1905. Sista dödsstraffet i den militära strafflagen genomfördes 1948 för brott under den tyska ockupationen under andra världskriget. Bestämmelserna om dödsstraff i den militära strafflagen och andra lagar upphävdes slutgiltigt 1979.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Norge har vid upprepade tillfällen fått kritik från nationella och internationella övervakningsmekanismer däribland *Sivilombudsmannens forebyggingsenhet* för långa häktningstider och för ett utbrett användande av isolering i häkten och fängelser, inklusive för intagna med psykisk ohälsa.

Efter *Sivilombudsmannens* kritik 2019 vidtog Kriminalomsorgen flera åtgärder, bland annat upprättades åtgärds- och aktivitetsplaner för de intagna. Kriminalomsorgen inrättade också en koordineringsgrupp vars uppdrag är att aktivt arbeta med isoleringsproblematiken. Gruppen består av fasta representanter från samtliga regioner och *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningsenter*.

För att förbättra insynen och kunskapsunderlaget publicerar Kriminalomsorgsdirektoratet sedan januari 2020 månatliga rapporter om verkställd isolering. *Justis- og beredskapsdepartementet* föreslog 2020 upprättandet av ett nationellt tillsynsråd med syfte att säkerhetsställa att intagna i Kriminalomsorgens enheter behandlas i linje med gällande lagstiftning.

Under 2020 införde regeringen flera begränsningar av rörelsefriheten för att begränsa smittspridningen av covid-19. I *Norges institusjon for menneskerettigheters* rapport från 2020 om hur mänskliga rättigheter hade efterlevts under året framhölls att plikten att garantera liv och hälsa för befolkningen vägde tungt och ansågs vara en giltig anledning till att bland annat inskränka befolkningens rörelsefrihet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande-, press- och informationsfriheterna har grundlagsfäst skydd i Norge.

Yttrandefriheten har en mycket stark ställning. Hatiska uttalanden på grund av en persons hudfärg, nationella eller etniska ursprung, religion eller livssyn, sexuella läggning eller funktionsnedsättning är straffbara om de sker offentligt och utgör ett hot. Strafftröskeln är hög för att inte komma i konflikt med yttrandefriheten. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uttryckt oro för förekomsten av hatbrott och hatfulla yttringar, inklusive på internet, mot romer, migranter, muslimer, judar och samer, och uppmanar Norge att vidta åtgärder. *Norges institusjon for menneskerettigheter* menar att varje polisdistrikt bör prioritera att följa upp hatfulla uttalanden i enlighet med regeringens strategi mot hatfulla uttalanden. Institutionen understryker vidare vikten av att etablera polisgrupper i flera polisdistrikt som fokuserar på hatbrott.

I februari 2020 tillsattes en kommission med uppdraget att granska yttrandefrihetens ställning i Norge. Utöver att utreda de sociala, teknologiska, juridiska och ekonomiska ramarna för yttrandefriheten, ska kommissionen utvärdera åtgärder som kan främja ett öppet och upplyst offentligt samtal. Rapporten ska presenteras för Kulturdepartementet i form av en offentlig utredning senast före utgången av 2021.

Respekten för pressfriheten är mycket god. Norge rankades som det friaste landet i världen i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2020. Fria och oberoende medier granskar politiker och andra makthavare vilket bidrar till att förbättra offentliga verksamheters öppenhet, legitimitet och ansvar. *Pressens Faglige Uvalg* är ett fristående organ som tar emot klagomål mot media i pressetiska frågor, inklusive tryckt media, radio, tv och nätpublikationer. Stortinget antog år 2020 en ny teknologineutral lag avseende redaktionellt oberoende och ansvar i redaktionsstyrda medier.

Enligt informationscentret Medienorge hade 98 procent av den norska befolkningen tillgång till internet år 2019. Stora delar av den offentliga debatten i Norge förs idag på internet. Användandet av sociala medier har ökat betydligt de senaste åren. Den enskilde har genom internet fått större möjligheter att yttra sig och delta i samhällsdebatten och det politiska livet. Det pågår en diskussion i det offentliga samtalet om gränsdragningen mellan yttrandefrihet och hets, hatiska uttalanden och hot på internet.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet har grundlagsfäst skydd i Norge.

Demonstrationer tillåts, men anmälningsplikt råder om de ska hållas på allmän plats. Polisen får bara i undantagsfall vägra tillstånd för en demonstration. Skäl kan vara av hänsyn till ordning och säkerhet eller att demonstrationens innehåll eller utförande bryter mot lagen. Restriktioner som begränsat antalet människor som fått samlas till följd av statens pandemihantering, har haft inverkan på demonstrationsfriheten under 2020.

Personer får fritt organisera sig i föreningar, inklusive ansluta sig till politiska och fackliga organisationer och religiösa samfund.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefriheten har grundlagsfäst skydd. Respekten för rätten att individuellt eller i gemenskap med andra utöva sin religion eller att vara ateist är god. Hatfulla yttranden, inklusive på internet, på grund av en persons religion eller livssyn är straffbara. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har dock kritiserat Norge för att grundlagen betonar kristna värderingar och att religions- och övertygelsefrihet inte inkluderas i kapitlet om mänskliga rättigheter i grundlagen.

Sedan 2018 är det förbjudet att bära kläder som helt eller delvis täcker ansiktet, såsom burka och niqab, i undervisningssituationer. Förbudet gäller både lärare och elever på bland annat förskolor, skolor, universitet och vid introduktionsutbildningar för nyanlända.

Statligt finansiellt stöd ges till registrerade religiösa och livsåskådningssamfund baserat på antal medlemmar.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Norge har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Konventionerna tillämpas i stor utsträckning.

Respekten för och efterlevnaden av fackliga rättigheter är överlag god, vilket bekräftas av Norges topplacering på Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) *Global Rights Index* över fackliga rättigheter.

Drygt hälften av samtliga arbetstagare är fackligt anslutna. Rätten att strejka är lagfäst. Fackföreningar har en viktig roll i förhandlingar med regeringen på sociala och ekonomiska områden.

Arbetsförhållandena i Norge, inklusive löne- och arbetsvillkor, är mycket goda i internationell jämförelse. Den lagstadgade veckoarbetstiden är 40 timmar, men de flesta kollektivavtal har en veckoarbetstid på 37,5 timmar. Den genomsnittliga månadslönen för heltidsanställda uppgick till 48 750 norska kronor 2020. Föräldrar har rätt till föräldraledighet i totalt 12 månader vid och efter födseln. De flesta som har rätt till föräldraledighet har också rätt till föräldrapenning.

Arbetskraftsinvandringen till Norge har under de senaste åren varit hög. Den stora majoriteten migrantarbetare kommer från EES-länder. Migrantarbetare arbetar företrädesvis inom bygg- och servicebranschen samt inom sjukvården. Arbetsvillkoren för migrantarbetare är överlag god.

Arbetslösheten var 4,6 procent 2020. Nästan lika många kvinnor som män finns i arbetskraften. Statistiska undersökningar visar att det fortsatt råder ojämlikhet mellan könen när det kommer till arbetslöshet, löner och yrkesval. Den offentliga sektorn är kvinnodominerad framförallt inom vård och omsorg samt undervisning. Endast tre av tio offentligt anställda är män. Inom industri samt bygg- och anläggningsbranschen arbetar flest män. Enligt en så kallad kvoteringslag som instiftades 2006 ska de större börsbolagsstyrelserna bestå av minst 40 procent av vardera kön. Statistik från *Statistisk Sentralbyrå* (SSB) visar att 19% av styrelseledamöterna i aktiebolag var kvinnor år 2020.

Mäns löner är högre än kvinnors i samtliga sektorer. År 2020 utgjorde den genomsnittliga lönen för kvinnor 87,5 procent av den genomsnittliga lönen

för män. Andelen sysselsatta kvinnor som jobbar deltid är dubbelt så stor som för män. I de kvinnodominerade serviceyrkena är det generellt både låg lön och små löneskillnader mellan kvinnor och män, medan det motsatta förhållandet gäller i de mansdominerande yrkena.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Enligt *Statistisk Sentralbyrå* spenderade Norge 10,5 procent av BNP på hälsa och sjukvård under 2019, en i internationell jämförelse hög andel.

Alla invånare har rätt till fri sjukvård, inklusive laglig och säker abort. Fram till och med den tolfte graviditetsveckan har kvinnan rätt att själv besluta om att avbryta graviditeten. Efter vecka tolv måste tillstånd ansökas från en så kallad abortnämnd på sjukhusen. Abort efter vecka 18 får inte genomföras såvida inte särskilt tungt vägande skäl föreligger.

Norska skolor ska enligt läroplanen erbjuda sex- och samlevnadsundervisning. Ungdomar mellan 16–20 år kan få ekonomiskt bidrag för preventivmedel. Kondomer kan beställas avgiftsfritt genom en offentlig hälsportal.

Norge har ett generöst sjukersättningssystem. Hela lönen utgår under ett år vid långtidssjukskrivning. Statens kostnader för sjukersättning har på senare år ökat. Därför har regeringen prioriterat åtgärder för att personer som är sjuka snabbare ska komma tillbaka till arbetslivet.

Medellivslängden för kvinnor respektive män är 85 och 81 år (2020). Mödradödligheten och barnadödligheten är låg i internationell jämförelse. Antalet kvinnor som dog i samband med graviditet, födsel eller komplikation relaterad till födseln var 2017 två per 100 000 levande födda barn. Två barn under fem år dör per 1 000 födda (2019).

Det finns inga uppgifter om förekomst av utsläpp av gifter som allvarligt försämrar människors hälsa.

Rätten till utbildning

Grundläggande skolgång är obligatorisk och kostnadsfri i Norge. Gymnasieutbildningen är förenad med vissa kostnader för exempelvis skolböcker. Skollunch serveras inte, med vissa undantag. Alla studerande på gymnasie- och högskolenivå får bidrag från staten samt möjlighet att låna

pengar till en förmånlig ränta. Mellan 2013 och 2018 fullföljde totalt 75 procent en påbörjad gymnasial- eller yrkesutbildning.

Nära 50% av kvinnorna i den vuxna befolkningen (25-64 år) har minst två års eftergymnasial utbildning 2016 enligt OECD:s årsrapport 2018, medan antalet män är nära 40 %.

Norges institusjon for menneskerettigheters rapport från 2020 belyste att den tidvisa övergången till distansundervisning i skolor på grund av coronapandemin hade påverkat rätten till utbildning. Institutionen noterar i rapporten att det från myndigheternas sida har saknats tillräckliga avvägningar av vilka konsekvenser nedstängning av skolor kunde medföra.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Levnadsstandarden i Norge är en av de högsta i världen. Mätt i BNP per capita ligger den på 633 634 norska kronor år 2020. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) rankade Norge högst av alla världens länder i sitt index för mänsklig utveckling år 2020. Norge har en politik för glesbygden som avser att utjämna skillnaderna mellan landsbygd och storstad samt mellan regioner.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Jämställdhet har en stark ställning i norsk lagstiftning. År 1978 antogs den första lagen om jämställdhet mellan könen. Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) är inkorporerad i norsk lag. Norge rankades som världens näst mest jämställda land av *World Economic Forum* 2019.

2018 trädde en ny jämställdhets- och diskrimineringslag i kraft och en diskrimineringsnämnd inrättades. Lagen ersatte fyra olika lagar: lagen om diskriminering av personer med funktionsnedsättning, lagen om diskriminering på grund av etnicitet, lagen om jämställdhet mellan könen och lagen om diskriminering på grund av sexuell orientering. Lagen fokuserar på att förbättra kvinnors och minoriteters ställning. År 2019 beslutade Stortinget att utvidga lagen med en aktivitets- och redogörelseplikt. Offentliga verksamheter och privata verksamheter med fler än 50 anställda är enligt lagen skyldiga att aktivt verka för att identifiera risker för

diskriminering, vidta åtgärder för att bidra till ökad jämställdhet och mångfald, samt utvärdera arbetet.

Våld och sexuella övergrepp mot kvinnor är ett problem i samhället. Rättsväsendets hantering av våldtäkter av kvinnor samt rättssäkerheten för de våldtagna har debatterats inom politik och media de senaste åren. Polisen uppger att det finns skäl att anta att mörkertalet vad gäller våldtäkter är stort, och uppskattar att endast en av tio kvinnor anmäler till polisen att de blivit våldtagna. År 2019 lade regeringen fram *Handlingsplan mot voldtekt 2019–2022* som syftar till att säkra en helhetlig och samordnad insats mellan berörda sektorer och departement. *Amnesty International* har efterfrågat en så kallad samtyckeslag, innebärandes att sexuellt umgänge utan samtycke ska klassas som våldtäkt.

CEDAW-kommittén och *Norges institusjon for menneskerettigheter* har uppmärksammat att kvinnor med samisk bakgrund är mer utsatta för sexuellt och könsbaserat våld jämfört med andra kvinnor i Norge. De riskerar därtill att mötas av svårigheter i form av språkliga och kulturella barriärer, något som kan påverka deras vilja att exempelvis anmäla våldsbrott. Norska staten rekommenderas att undersöka grundorsakerna samt upprätta en handlingsplan mot våld och övergrepp i samiska samhällen. År 2019 beslutade regeringen att utarbeta en ny nationell handlingsplan för våld och övergrepp i nära relationer. En separat del i planen ska behandla våld och övergrepp i samiska samhällen.

Förbud mot tvångsäktenskap och könsstympning införlivades i den norska strafflagen år 2013 respektive år 2015.

Barnets rättigheter

Norge inrättade världens första barnombudsman 1981 och fick 1991 den första ministern med ansvar för denna fråga. Barnkonventionen är inkorporerad i den nationella lagstiftningen och barnets rättigheter är grundlagsfästa. Barnaga är förbjudet.

Norge införde år 2018 lagändringar som stärkte skydd och stöd för barn och unga. Norge och norska socialtjänsten, *Barnevernet*, har under åren mottagit omfattande kritik som främst berört tvångsomhändertagande av barn. Det har förekommit att fall tagits upp i Europadomstolen då Norge har dömts för att ha kränkt rätten till familjeliv i socialtjänstären.

Sexuellt utnyttjande av barn är straffbart. 2018 ratificerade Norge Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen). Sexuellt utnyttjande av barn förekommer och polisen anger att mörkertalet är stort.

Straffbarhetsåldern är 15 år. Fängelse för personer under 18 år ska endast utdömas som en sista utväg. De flesta ungdomar som döms till fängelse placeras på ungdomsfängelse.

I *Norges institusjon for menneskerettigheters* rapport från 2020 uttrycks kritik mot brister i statens ålägganden avseende att upprätthålla barnets rättigheter trots pandemihantering, exempelvis vid nedstängning av skolor och förskolor under en tid för att minska smittspridningen.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Den nya jämställdhets- och diskrimineringslagen som trädde i kraft 2018 innebar att en diskrimineringsnämnd inrättades. Lagen ersatte bland annat lagen om diskriminering på grund av etnicitet och fokuserar på att förbättra kvinnors och minoriteters ställning.

Samerna har status som urfolk och därigenom en särställning jämfört med minoritetsgrupper som utgörs av romer, kvener, skogsfinnar och judar. Det som skiljer urfolk från de nationella minoritetsgrupperna är huvudsakligen urfolkets anknytning till deras traditionella landområden.

Det finns ingen officell statistik över hur många samer som är bosatta i Norge, men enligt svenska Sametinget bor uppskattningsvis 50 000 – 65 000 samer i Norge. 2018 utsåg Stortinget en *Sannhets- og forsoningskommisjon* som ska söka information och granska samers och kveners situation, inklusive hävdad diskriminering.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Enligt jämställdhets- och diskrimineringslagen är det förbjudet att diskriminera och trakassera personer på grund av deras sexuella läggning, könsidentitet och könsuttryck. Hatfulla yttranden, inklusive på internet, på grund av bland annat en persons sexuella läggning är straffbart. Vidare finns det ett särskilt förbud i bostadslagen mot att vägra samkönade par bostad på grundval av deras samkönade relation. Äktenskapslagen ger samkönade par

rätt att ingå äktenskap, och rätt att bli adoptivföräldrar. Den norska kyrkan och andra trossamfund har vigselrätt, men inte vigselplikt. Präster som är villiga att viga samkönade par är ojämnt fördelade över landet.

Hbtqi-personer utsätts för hot och våldsbrott. *Institutt for samfunnsforskning* lade 2019 fram en rapport som visade att hbtqi-personer utsattes för fyra gånger så mycket hot och hat som resten av befolkningen. Den norska organisationen *FRI*, som arbetar mot diskriminering på grund av könsöverskridande identitet eller uttryck i Norge, menar att diskriminering mot hbtqi-personer och i synnerhet mot transpersoner förekommer främst på skolor, i arbetslivet samt i mötet med polis och sjukvård.

Enligt lag har personer över 16 år rätt att korrigera sitt juridiska kön utan att det ställs krav på medicinsk diagnos, medicinsk behandling eller sterilisering. Baserat på egen upplevelse av kön och könsidentitet får en person bestämma vilket juridiskt kön som ska framgå i folkbokföringen och av personnumret. Ansökan om korrigering av juridiskt kön behandlas av Skattemyndigheten.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Flyktingars rättigheter skyddas i enlighet med de internationella konventioner som Norge har anslutit sig till. Det finns ett ordnat mottagarsystem och en fungerande asylprocedur. I vissa fall har asylsökande rätt att arbeta och rätt till ekonomiskt bidrag samt sjuk- och tandvård. Barn under 16 år har därtill rätt och plikt till grundskoleutbildning. En person som har fått avslag på sin asylansökan har rätt till rättslig hjälp och kan överklaga avslagsbeslutet.

Drygt fyra procent av befolkningen har flyktingbakgrund 2020. Definitionen av personer med flyktingbakgrund innebär alla personer som själva kommit till Norge som flyktingar och deras familjemedlemmar. Majoriteten av personer med flyktingbakgrund kommer från Syrien och Somalia.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, FN:s kommitté mot tortyr, FN:s barnkommitté och CEDAW har kritiserat Norges hantering av asylsökande. Bland annat uppmärksammas det stora antal ensamkommande barn som försvinner samt risken för att personer utvisas till länder där de kan komma att utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

I jämförelse med andra europeiska länder har Norge en stark lagstiftning som förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Enligt jämställdhets- och diskrimineringslagen är det förbjudet att diskriminera och trakassera personer på grund av deras funktionsnedsättning.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet och olika intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättning menar att personer med funktionsnedsättning kan möta hinder vad gäller förutsättningar att delta i samhällslivet på samma villkor som övriga befolkningen. Hinder kan finnas för att resa med tåg och annan kollektivtrafik eller vad gäller tillträde till offentliga byggnader. Personer med funktionsnedsättning har svårare att komma in på arbetsmarknaden och barn med funktionsnedsättning tas ur ordinarie skolundervisning oftare än andra barn.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Norge

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Norge. Tillsammans med det svenska-norska samarbetscentret *Voksenåsen* prioriterar den svenska ambassaden i Oslo demokrati och utbyten inom demokrati. Därutöver är Norge också en viktig samarbetspartner för Sveriges globala demokratifrämjande.

Den senaste granskningen av Norge i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) ägde rum år 2019. Sverige gav då Norge tre rekommendationer; utvärdera påverkningarna av isolering i fängelser med syfte att reducera användningen av isolering, genomföra nödvändiga åtgärder för att förhindra och avskaffa könsbaserat våld mot kvinnor och flickor samt säkerhetsställa att gärningspersoner ges rättslig påföljd och bestraffning. Slutligen rekommenderades Norge att stärka rättsutövande instansers kapacitet att utreda brott relaterade till hat, även på internet.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1972.

Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1972 respektive 1991.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1972. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1970.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1981. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1986. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2001.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2013.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1953. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1967.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2000.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1952.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1999.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 1993.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2017.